

INE PAN Working Paper Series

Zeszyt numer 54

Integracja gospodarki Ukrainy z Unią Europejską w nowych warunkach

Marta Adamiv

Warszawa, sierpień 2023

wp@inepan.waw.pl

Marta Adamiv**

Integracja gospodarki Ukrainy z Unią Europejską w nowych warunkach

Streszczenie

W pracy przedstawiono główne tendencje dostosowywania się gospodarki Ukrainy, zwłaszcza jej eksportu, do rynku unijnego w latach 2010-2021, tj. w okresie poprzedzającym napaść Rosji na Ukrainę. W badanym okresie silny wpływ na rozwój gospodarczy Ukrainy miał konflikt z Rosją związany z aneksją Krymu i zajęciem wschodnich terytoriów Ukrainy. W 2015 r. doprowadził on do największego spadku tempa wzrostu PKB na mieszkańca i najsilniejszego wzrostu inflacji. W analizie potencjału gospodarczego Ukrainy porównano pięć wskaźników makroekonomicznych (tempo wzrostu PKB per capita, inflację, bezrobocie, saldo pierwotne budżetu państwa oraz saldo obrotów bieżących) Ukrainy i innych krajów kandydujących do Unii Europejskiej (UE) oraz Polski. Analiza ta pokazała lukę rozwojową Ukrainy względem innych krajów kandydujących. Luka ta powiększa się w stosunku do Polski i innych państw członkowskich UE. Skutkiem konfliktu z Rosją były radykalne zmiany w strukturze geograficznej i towarowej handlu zagranicznego Ukrainy, zwłaszcza znaczący spadek udziału Rosji. Miejsce Rosji w handlu częściowo zajęły Chiny i państwa członkowskie UE, zwłaszcza Niemcy i Polska. Długotrwałe uzależnienie eksportu Ukrainy od Rosji doprowadziło do wysokiego stopnia koncentracji jego struktury towarowej na surowcach oraz produktach nisko przetworzonych. Chociaż w latach 2012-2021 Ukraina zwiększyła udział eksportu w imporcie zewnętrznym UE, to struktura towarowa ukraińskiego eksportu nie dość korzystnie się zmieniała pod kątem zmian struktury towarowej popytu importowego UE. Niewiele też zwiększył się udział ukraińskich towarów w globalnych łańcuchach dostaw.

Słowa kluczowe: handel zagraniczny Ukrainy, zmiany konkurencyjności gospodarki Ukrainy, integracja Ukrainy z Unią Europejską, potencjał gospodarczy Ukrainy na tle innych krajów kandydujących się

Kody JEL: E20, E31, F10, F15, O11

Afiliacja. Artykuł został przygotowany w ramach programu wsparcia realizowanego w Instytucie Nauk Ekonomicznych PAN a finansowanego przez Polską Akademię Nauk ze środków wsparcia współpracy z Ukrainą dla pobytu badawczego dr Marty Adamiv, pracownika Uniwersytetu Narodowego Politechniki Lwowskiej

---

** Instytut Nauk Ekonomicznych PAN, madamiv@inepan.waw.pl

Wstęp

Po rozpadzie Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR) Ukraina była pierwszym z nowych niepodległych krajów, który podpisał Układ o Partnerstwie i Współpracy między Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi a Ukrainą i w ten sposób wyraził chęć pogłębienia relacji z UE (Stankiewicz, 2013). Od tej pory minęło już prawie 20 lat, a Ukraina nadal przekonuje UE o swoim potencjale gospodarczym. Do czasu upadku ZSRR Ukraina była drugą po Federacji Rosyjskiej najsilniejszą pod względem gospodarczym republiką związkową. W 1991 r. udział przemysłu w strukturze PKB tego kraju wynosił ponad 42 %. W strukturze ukraińskiej gospodarki istotną rolę odgrywał przemysł elektromaszynowy, wydobywczy i chemiczny oraz kompleks militarno-wojskowy (Bazhenova, 2021). Mimo znacznego potencjału gospodarczego od czasu uzyskania niepodległości Ukraina nie wykazała wzrostu gospodarczego nawet zbliżonego do innych krajów Europy Środkowo-Wschodniej (Business Insider Polska, 2022). Wolny wzrost gospodarczy Ukrainy po rozpadzie ZSRR był skutkiem całego szeregu problemów, w tym słabości ukraińskiego eksportu. Do 2019 r. ukraińskie dostawy w ogromnym stopniu były uzależnione od jednego partnera handlowego (Rosji) i bazowały się głównie na surowcach oraz produktach nisko przetworzonych (Mroczek, 2022).

W ciągu ostatnich dziesięciu lat na drodze integracji Ukrainy do UE zaszły wydarzenia, które miały decydujący wpływ na rozwój gospodarki ukraińskiej, w tym jej handlu zagranicznego. Aneksja Krymu i zajęcie przez Rosję wschodnich regionów Ukrainy doprowadziły do zerwania współpracy między tymi krajami w wielu dziedzinach (Mroczek, 2022). Konflikt z Rosją przyczynił się do zamrożenia inwestycji zagranicznych oraz ogromnego wzrostu inflacji, co w znacznym stopniu osłabiło ukraińską gospodarkę (Business Insider Polska, 2022). W tym czasie został podpisany Układ o Stowarzyszeniu między Unią Europejską a Ukrainą, w ramach którego stosowana jest umowa o pogłębionej i kompleksowej strefie wolnego handlu (DFTCA). Jedną z konsekwencji konfliktu z Rosją była również głęboka reorientacja struktury geograficznej handlu zagranicznego Ukrainy (Mroczek, 2022), której nieuchronnie musiały towarzyszyć zmiany w jego strukturze towarowej.

Na tle wymienionych wyżej wydarzeń pozostają jednak pytania, jak zmieniał się potencjał gospodarczy Ukrainy w trakcie jej akcesji do UE, w jakim stopniu zmieniła się struktura geograficzna handlu zagranicznego Ukrainy na rzecz UE, w jaki sposób dostosowywała się struktura towarowa ukraińskiego eksportu do popytu importowego na rynku unijnym oraz czy poprawiła się konkurencyjność ukraińskich towarów na tym rynku. Podjęta

analiza danych statystycznych w zakresie potencjału gospodarczego Ukrainy oraz jej handlu zagranicznego ma na celu próbę odpowiedzi na te pytania.

Aktywizacja aspiracji Ukrainy wobec UE zaowocowała wzrostem publikacji naukowych na temat europejskiej integracji tego kraju. Jednak przedmiotem badań w tych pracach są przeważnie poszczególne zagadnienia dotyczące integracji gospodarki Ukrainy z UE (Babenko, Biletska, & Pelyak, 2019; Grytsenko, Borzenko, & Burlay, 2021; Hissa, 2014; Panukhnik, 2016; Pidorycheva, 2021; Savelyev, Lyzun, Kuryliak, & Lishchynskyy, 2021; Sologub, 2022; Soroka, 2022; Stankiewicz, 2013; Stoika, 2020). W swoim czasie przed wstąpieniem w 2004 r. dziesięciu krajów (w tym Polski) do UE została opublikowana dość duża ilość prac poświęconych kompleksowej analizie potencjału gospodarczego tych krajów oraz zmian ich handlu zagranicznego. W trakcie członkostwa tych krajów w UE ilość takich prac tylko wzrastała (Czarny, & Śledziwska, 2014; Maciejewski, 2010; Matkowski, Rapacki, & Próchniak, 2014; Pilarska, 2017; Polan, 2015; Wziątek-Kubiak, 2000). Potwierdza to ważność problemu badawczego, którego rozwiązanie ma na celu dać odpowiedzi na zadane wyżej pytania.

Celem tej pracy jest pokazanie tendencji oraz możliwości dostosowywania się ukraińskiej gospodarki, a zwłaszcza jej eksportu, do rynku unijnego w okresie przedwojennym. Praca składa się z trzech rozdziałów. W pierwszej części podjęto próbę analizy potencjału gospodarczego Ukrainy i jego zmian na tle wybranych krajów (w tym kandydujących do UE i Polski) w latach 2010-2020. Analiza porównawcza obejmuje kluczowe wskaźniki rozwoju gospodarczego kraju, takie jak tempo wzrostu PKB na mieszkańca, inflacja, bezrobocie, saldo pierwotne budżetu oraz saldo obrotów bieżących, które tworzą tzw. „magiczny pięciokąt” konkurencyjności kraju (Bieńkowski, 2000; Koberska, 2011; Matkowski, Rapacki, & Próchniak, 2014). W drugim rozdziale pokazano, jakie zmiany zaszły w strukturze geograficznej handlu Ukrainy z UE w latach 2012-2021. Trzecia część dotyczy analizy zmian struktury towarowej handlu Ukrainy z UE, a zwłaszcza eksportu, spowodowanych reorientacją jego struktury geograficznej. Analiza ta została przeprowadzona na tle zmian struktury towarowej importu zewnętrznego UE. Na końcu pracy zostały przedstawione wnioski na podstawie wyników przeprowadzonych badań.

1. Potencjał gospodarczy Ukrainy na tle wybranych krajów i jego zmiany w latach 2010-2020

Przystąpienie nowego państwa do UE stawi przed nim wyzwanie kształtowania gospodarki zdolnej do konkurowania zarówno na jednolitym rynku, jak i w skali międzynarodowej. Wynika to z kryteriów kopenhaskich, które zostały określone przez Radę Europejską na szczycie w Kopenhadze w 1993 r. Są to m.in. gospodarka rynkowa kraju starającego się o członkostwo oraz zdolność sprostania presji konkurencyjnej i siłom rynkowym UE. Pozostaje jednak pytanie, jaki stopień rozwoju gospodarczego jest wystarczającym dla spełnienia wymienionych kryteriów.

W historii integracji europejskiej pod względem rozwoju gospodarczego krajów można warunkowo wyodrębnić trzy duże fale integracyjne. Pierwsza taka fala w 1957 r. połączyła 6 krajów (Belgię, Francję, Holandię, Luksemburg, Włochy oraz Republikę Federalną Niemiec), które cechowały się relatywnie wysokim poziomem rozwoju gospodarczego. Kolejna duża fala w 2004 r. obejmowała 10 krajów (Czechy, Cypr, Estonię, Litwę, Łotwę, Maltę, Polskę, Słowację, Słowenię oraz Węgry) z niższym poziomem rozwoju gospodarczego. W dzisiejszych czasach szykuje się trzecia duża fala krajów kandydujących do UE, które również demonstrują niezbyt wysoki poziom rozwoju gospodarczego. Są to Albania, Czarnogóra, Gruzja, Mołdawia, Republika Macedonii Północnej, Serbia, Turcja oraz Ukraina¹. Analiza porównawcza podstawowych wskaźników makroekonomicznych wymienionych krajów wyznaczy, czy istnieje luka rozwojowa między tymi krajami. Z kolei włączenie Polski jako państwa członkowskiego UE do listy badanych krajów da możliwość pokazać, w jakim stopniu różnią się poziomy ich rozwoju gospodarczego.

Podstawowym miernikiem konkurencyjności kraju jest poziom PKB na mieszkańca. Pokazuje on dystans (lukę rozwojową), jaki dzieli kraj kandydujący od państw członkowskich UE. Przyjmuje się, że wysoki poziom tego wskaźnika świadczy o wyższej pozycji konkurencyjnej gospodarki konkretnego kraju w porównaniu z innymi krajami. Stanowi on jednak przybliżoną miarę potencjału gospodarczego kraju oraz wydajności pracy (Pilarska, 2017). Przeprowadzenie bardziej rozbudowanej analizy potencjału gospodarczego kraju może bazować się na wykorzystaniu metody „magicznego pięciokąta”, która obejmuje kluczowe wskaźniki rozwoju gospodarczego, takie jak tempo wzrostu PKB na mieszkańca, inflacja, bezrobocie, saldo pierwotne budżetu oraz saldo obrotów bieżących (Bieńkowski, 2000; Koberska, 2011; Matkowski, Rapacki, & Próchniak, 2014).

---

¹ Podczas napisania pierwszej części pracy Bośnia i Hercegowina nie posiadała oficjalnego statusu kandydata do UE, a Gruzja wraz z Ukrainą i Mołdawią złożyła oficjalny wniosek o członkostwo w UE (dopiero później Gruzji odmówiono oficjalnego statusu kandydata do UE). Zatem na liście analizowanych krajów znalazła się Gruzja, a Bośnia i Hercegowina nie została włączona do tej listy.

Przed przejściem do porównawczej analizy wspomnianych wyżej wskaźników przedstawimy krótką ocenę ukraińskiej gospodarki na podstawie dynamiki poziomu dochodu narodowego na mieszkańca. Tablica 1, sporządzona na podstawie danych Banku Światowego, przedstawia poziom PKB na mieszkańca Ukrainy na tle wybranych krajów (w tym kandydujących do UE i Polski) w latach 2010-2020.

Tablica 1

**Poziom PKB na mieszkańca wybranych krajów (w tym kandydujących do UE i Polski)
w latach 2010-2020, w dolarach USA**

Kraje	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ukraina	3078,4	3704,8	4004,8	4187,7	3104,6	2124,7	2187,7	2638,3	3096,6	3661,5	3724,9
Mołdawia	2437,5	2942,3	3045,7	3322	3328,8	2732,5	2880,4	3509,7	4230,4	4491,7	4547,1
Gruzja	3233,3	4021,7	4421,8	4623,7	4739,2	4014,2	4062,2	4357	4722,8	4698	4256,7
Serbia	5735,4	6809,2	6015,9	6755,1	6600,1	5589	5765,2	6292,5	7252,4	7417,2	7730,7
Albania	4094,3	4437,1	4247,6	4413,1	4578,6	3952,8	4124,1	4531	5287,7	5395,7	5246,1
Turcja	10742,8	11420,6	11795,6	12614,8	12158	11006,3	10894,6	10589,7	9454,3	9121,5	8536,4
Czarnogóra	6688,5	7328,9	6586,7	7186,4	7378,3	6514,3	7028,9	7784,1	8845,9	8910,7	7677,2
Macedonia Północna	4577,7	5098,1	4728,3	5241,1	5495,7	4861,6	5149,6	5450,5	6108,7	6070,4	5917,3
Polska	12613	13879,6	13097,3	13696,5	14271,3	12578,5	12447,4	13864,7	15468,5	15732,2	15742,5
UE	32970,7	35756,3	33158,9	34578,1	35286,1	30485	31186,6	33093,8	35752,2	35083,7	34173,5

Źródło: dane Banku Światowego

W 2010 r., wśród analizowanych krajów (tab. 1) Ukraina miała najniższy poziom dochodu narodowego per capita, z wyjątkiem Mołdawii, której wielkość PKB per capita była niższa o około 21 % niż Ukrainy. W latach 2010-2020 PKB na mieszkańca Ukrainy wzrósł zaledwie o 21 %, tj. znacząco mniej niż innych krajów kandydujących, przykładowo Mołdawii Wzrost o około 87 %). W efekcie w 2020 r. pod względem PKB per capita Mołdawia wyprzedziła Ukrainę (w 2020 r. PKB per capita Mołdawii był wyższy o około 18 % niż Ukrainy). Po dziesięciu latach w 2020 r. przy wartości PKB na mieszkańca równej 3724,9 dol. Ukraina zajęła ostatnie miejsce wśród badanych krajów.

W badanym okresie zwiększyła się luka dochodowa między Ukraina i krajami kandydującymi (z wyjątkiem Turcji) ale także względem Polski W 2010 r. PKB per capita w Ukrainie był 4,1 razy mniejszy niż w Polsce, gdy po 10 latach - 4,22 razy. PKB per capita Ukrainy był blisko 10 razy mniejszy niż średnia dla krajów UE. Podsumowując ocenę ukraińskiej gospodarki na podstawie dziesięcioletniej tendencji zmian dochodu narodowego należy stwierdzić, że inne badane kraje rozwijały się w tym czasie szybciej niż Ukraina.

Kontynuacją mierzenia potencjału gospodarczego kraju jest analiza tempa wzrostu PKB na mieszkańca. Odpowiednie dane dla wybranych krajów w latach 2010-2020 zawiera tablica 2. Należy zauważyć, że w analizie nie bierzemy pod uwagę rok 2020, ponieważ w tym roku

prawie wszystkie badane kraje, z wyjątkiem Turcji, wykazały negatywne tempo wzrostu PKB na mieszkańca.

Tablica 2

Tempo wzrostu PKB na mieszkańca wybranych krajów (w tym kandydujących do UE i Polski) w latach 2010-2020, w %

Kraje	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ukraina	4,5	5,8	0,4	0,3	-4,9	-9,4	2,9	2,8	4	3,8	-3,4
Mołdawia	7,2	5,9	-0,6	9,1	5,1	0,5	5,6	6,5	6,1	5,4	-5,4
Gruzja	7	8,3	7,2	3,9	4,4	2,9	2,8	4,8	4,9	5,2	-6,8
Serbia	1,1	2,8	-0,2	3,4	-1,1	2,3	3,9	2,6	5,1	4,9	-0,3
Albania	4,2	2,8	1,6	1,2	2	2,5	3,5	3,9	4,3	2,5	-3,4
Turcja	6,9	9,5	3,1	6,7	3,2	4,3	1,6	5,8	1,4	-0,4	0,7
Czarnogóra	2,5	3,1	-2,8	3,4	1,7	3,3	2,9	4,7	5,1	4,1	-15,2
Macedonia Północna	3,1	2,2	-0,6	2,8	3,5	3,7	2,7	1	2,8	3,9	-5
Polska	4	4,7	1,3	1,2	3,5	4,3	3,2	4,8	5,4	4,8	-2,4
UE	2,1	2	-0,9	-0,3	1,3	2,1	1,8	2,7	1,9	1,8	-6

Źródło: dane Banku Światowego

Rosnąca luka w poziomie dochodu narodowego Ukrainy względem krajów kandydujących (tab. 1) krajów była efektem jego wolniejszego tempa wzrostu, zwłaszcza w latach 2014-2015 (zob. tab. 2), gdy tempo wzrost PKB per capita było ujemne (-4,9 % w 2014 r. i -9,4 % w 2015 r.). W latach 2016-2019 choć dynamika wzrostu PKB na mieszkańca Ukrainy była nieco wyższa niż Gruzji, Turcji oraz Macedonii Północnej, to pozostała niższa niż większości badanych krajów. Wszystko wyżej wymienione świadczy o wolniejszym wzroście gospodarczym Ukrainy w stosunku do innych krajów kandydujących do UE oraz Polski.

W literaturze za wskaźnik równowagi wewnętrznej przyjmuje się poziom inflacji. Relatywnie wolnemu wzrostu dochodu narodowego na mieszkańca Ukrainy względem badanych krajów towarzyszyła najwyższa inflacja. Jeśli od 2011r. w Mołdawii inflacja nie przekroczyła 10 %, to w Ukrainie w siedmiu na dziesięć lat była przekroczyła 13 %. W pozostałych krajach, z wyjątkiem Turcji, gdzie inflacja przekroczyła 13 % w latach 2018-2020, oraz Gruzji, gdzie inflacja w 2010 r. była powyżej 14 %, poziomy inflacji w analizowanym okresie były jednocyfrowe. Warto zauważyć, że w 2015 r. stopa inflacji w Ukrainie była ogromnie wysoka, przekroczywszy 38 %. Dowodzi to szczególnie wysoką nierównowagę gospodarczą Ukrainy w analizowanym okresie. Większość przeprowadzonych dotychczas badań wskazuje na występowanie ujemnej zależności między inflacją i wzrostem

gospodarczym kraju (Miształ, 2010). Potwierdzają to dane zaprezentowane w wyżej przedstawionych tablicach.

Tablica 3

**Stopa inflacji (PKB deflator) wybranych krajów (w tym kandydujących do UE i Polski)
w latach 2010-2020, w %**

Kraje	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ukraina	13,7	14,2	8	4,3	15,9	38,9	17,1	22,1	15,4	8,2	9,8
Mołdawia	33,3	8,2	7,4	3,9	6,4	9,6	5,7	6,3	3,2	5,4	5,4
Gruzja	14,2	8,7	0,5	1,3	4,2	5,8	2,6	8,5	4,4	5,2	7,3
Serbia	5,7	8,9	6,2	5,1	2,6	1,9	1,5	3	2	2,4	2,4
Albania	4,5	2,3	1	0,3	1,5	0,6	-0,6	1,5	1,5	1,2	-0,4
Turcja	7	8,2	7,4	6,3	7,4	7,8	8,1	11	16,5	13,9	14,8
Czarnogóra	1,6	1,2	0,2	2,1	1	2,2	5,1	3,8	3,2	2	-0,2
Macedonia Północna	2	3,7	1	4,5	1,4	2	3,5	2,8	3,9	0,9	1,1
Polska	1,7	3,3	2,4	0,3	0,5	1	0,3	1,9	1,2	3,2	4,1
UE	0,9	1,6	1,7	1,3	1	1	0,9	1,5	2	2,2	1,6

Źródło: dane Banku Światowego

Kolejnym miernikiem potencjału gospodarczego kraju jest stopa bezrobocia (zob. tab. 4).

Tablica 4

Stopa bezrobocia (oznaczenie krajowe) wybranych krajów (w tym kandydujących do UE i Polski) w latach 2010-2020, w % całkowitej siły roboczej

Kraje	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ukraina	8,1	7,8	7,5	7,2	9,3	9,1	9,4	9,5	8,8	8,2	9,5
Mołdawia	7,4	6,7	5,6	5,1	3,7	4,7	4	3,9	2,9	5,1	3,8
Gruzja	20,2	19,6	19,6	19,4	17,4	16,5	16,6	13,9	12,7	11,6	18,5
Serbia	19,2	23	24	22,1	19,2	17,7	15,3	13,5	12,7	10,4	9
Albania	14,1	13,5	13,4	15,9	18	17,2	15,4	13,6	12,3	11,5	-
Turcja	10,7	8,8	8,1	8,7	9,9	10,2	10,8	10,8	10,9	13,7	13,1
Czarnogóra	19,6	19,8	19,8	19,6	18	17,5	17,7	16,1	15,2	15,1	17,9
Macedonia Północna	32	31,4	31	29	28	26,1	23,7	22,4	20,7	17,3	16,5
Polska	9,6	9,6	10,1	10,3	9	7,5	6,2	4,9	3,8	3,3	3,2
UE	9,8	9,8	10,8	11,3	10,9	10	9,1	8,1	7,3	6,7	7

Źródło: dane Banku Światowego

W latach 2010-2020 Ukraina utrzymywała stosunkowo stabilny poziom tego wskaźnika w przedziale od 7,2 % do 9,5 %. W analizowanym okresie odnotowano wzrost stopy bezrobocia

w tym kraju o 17,28 %. Z kolei w tym samym czasie Polsce udało się obniżyć poziom bezrobocia trzykrotnie, a Mołdawii, Serbii oraz Macedonii Północnej dwukrotnie. W latach 2010-2015 poziom bezrobocia w Ukrainie był niższy niż ten sam średni wskaźnik dla państw członkowskich UE. Nadal ta sytuacja uległa zmianie i już od 2016 r. bezrobocie w Ukrainie było wyższe niż na obszarze UE. W 2020 r. stopa bezrobocia w Ukrainie była o 2,5 % wyższa niż przeciętny poziom bezrobocia w państwach członkowskich UE. Należy przy tym zaznaczyć, że w 2020 r. w badanej grupie krajów niskie bezrobocie odnotowano w Polsce (3,2 %) oraz w Mołdawii (3,8 %). W Serbii oraz w Ukrainie w tym samym roku bezrobocie utrzymywało się na poziomie 9 % - stosunkowo zbliżonym do przeciętnego poziomu na obszarze UE (7 %). W pozostałych krajach (Turcji, Macedonii Północnej, Czarnogórze) bezrobocie przekroczyło 10 %, a w Gruzji osiągnęło najwyższy poziom – 18,5 %.

Korelacja między wzrostem gospodarczym i bezrobociem charakteryzuje się złożonością i różni się w zależności od kraju (Kotłorz, & Sojka, 2017; Maleszyk, 2014; Pacho, & Garbicz, 2008). Warto też wspomnieć, że zgodnie z krzywą Phillipsa niskiemu bezrobociu często towarzyszy wysoka inflacja (Phillips, 1958). Na podstawie danych zawartych w tablicach 2-4 widzimy, że relatywnie wolnemu wzrostu dochodu narodowego na mieszkańca Ukrainy oraz wysokiej inflacji w latach 2010-2020 towarzyszył stosunkowo niewysoki poziom bezrobocia.

Korelacja między wzrostem gospodarczym kraju i saldem pierwotnym budżetu państwa budzi wiele kontrowersji (Żabiński, 2022). Spróbujemy wstępnie pokazać taką zależność na przykładzie Ukrainy i innych wybranych krajów. W tablicy 5 przedstawiono saldo pierwotne budżetu wybranych krajów (w tym kandydujących do UE i Polski) w latach 2010-2020. Wskaźnik ten ma na celu pokazać równowagę między dochodami i wydatkami w budżecie państwa bez uwzględnienia długu publicznego. Należy zauważyć, że w analizie nie bierzemy pod uwagę rok 2020, ponieważ w tym roku wszystkie badane kraje wykazały dość wysoki poziom deficytu budżetowego.

Tablica 5

Saldo pierwotne budżetu wybranych krajów (w tym kandydujących do UE i Polski) w latach 2010-2020, w % PKB

Kraje	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ukraina	-4,14	-0,79	-2,38	-2,33	-1,15	3	1,87	1,45	1,36	1,11	-3,02
Mołdawia	-1,53	-1,37	-1,27	-1,12	-1,12	-1,19	-0,42	0,46	-0,05	-0,67	-4,46
Gruzja	-3,6	0,3	0,2	-0,44	-1,01	-0,21	-0,4	0,7	0,35	-0,6	-7,69
Serbia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Albania	-0,16	-0,35	-0,33	-2,01	-2,59	-1,62	0,96	0,65	0,91	0,13	-4,62

Turcja	0,85	2,42	1,34	1,36	1,09	1,08	-0,33	-0,27	-1,68	-2,27	-2,32
Czarnogóra	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Macedonia Północna	-1,68	-1,73	-2,9	-2,92	-3,23	-2,32	-1,56	-1,37	-0,59	-0,8	-6,99
Polska	-4,91	-2,43	-1,11	-1,7	-1,68	-0,84	-0,68	0,08	1,2	0,63	-5,61

Źródło: dane Międzynarodowego Funduszu Walutowego

W latach 2015-2019 w Ukrainie odnotowano poprawę stanu finansów państwa, czego wyrazem jest osiągnięcie nadwyżki budżetu w tym kraju. W badanej grupie krajów w różnych okresach nadwyżkę miały również budżety Polski (w latach 2017-2019), Turcji (w latach 2010-2015), Albanii (w latach 2016-2019), Gruzji (w latach 2011-2012 oraz w latach 2017-2018) oraz Mołdawii (w 2017 r.). Porównując tempo wzrostu PKB na mieszkańca oraz saldo pierwotne budżetu badanych krajów w latach 2010-2020 widzimy, że uzyskane nadwyżki w budżecie Ukrainy nie odzwierciedlają jej należytego wzrostu gospodarczego. Pod tym względem możemy wstępnie przypuszczać o niedostatecznej skuteczności wykorzystywanych instrumentów polityki fiskalnej w procesie pobudzania wzrostu gospodarczego kraju (Żabiński, 2022).

W latach 2014-2020, z wyjątkiem 2019 r. relatywnie wolnemu wzrostu dochodu narodowego na mieszkańca Ukrainy towarzyszył wysoki poziom długu publicznego. Traktat z Maastricht nakłada na państwa członkowskie UE obowiązek unikania nadmiernego zadłużania – dług publiczny nie powinien przekraczać 60 % PKB (European Central Bank). W latach 2014-2020, z wyjątkiem 2019 r., Ukraina nie spełniała tego kryterium. Udział długu publicznego w PKB wynosił od 60 % do prawie 80 %. W grupie krajów kandydujących do UE w latach 2010-2019 wskaźnik ten nie przekroczył 50 % w Mołdawii, Gruzji, Turcji oraz Macedonii Północnej. Zapewne wysoki poziom długu publicznego był czynnikiem sprzyjającym zmniejszaniu się dynamiki wzrostu gospodarczego Ukrainy (Siudek, 2014).

Za miernik równowagi zewnętrznej kraju uznaje się saldo obrotów bieżących. Na jego wysokość wpływa wiele czynników, które odzwierciedlają eksport i import, terms of trade, międzynarodowe płatności bieżące, prywatne transfery dochodów i przepływy krótkookresowych kapitałów. Korelacja między wzrostem gospodarczym kraju i saldem obrotów bieżących zależy od wielu czynników (Maciejewski, 2017; Matkowski, Rapacki, & Próchniak, 2014).

Tablica 6

Saldo obrotów bieżących wybranych krajów (w tym kandydujących do UE i Polski) w latach 2010-2020, w % PKB

Kraje	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ukraina	-2,1	-6	-7,9	-8,7	-3,4	5,5	-2	-3,1	-4,9	-2,7	3,4
Mołdawia	-6,9	-10,1	-7,4	-5,2	-6	-6	-3,6	-5,7	-10,6	-9,3	-7,5
Gruzja	-9,8	-12,2	-11,4	-5,6	-10,1	-11,8	-12,5	-8	-6,8	-5,5	-12,4
Serbia	-6,4	-10,3	-10,9	-5,8	-5,6	-3,5	-2,9	-5,3	-4,9	-6,9	-4,1
Albania	-11,4	-12,9	-10,2	-9,3	-10,8	-8,6	-7,6	-7,5	-6,7	-7,9	-8,8
Turcja	-5,7	-8,9	-5,4	-5,8	-4,1	-3,2	-3,1	-4,8	-2,8	0,7	-4,9
Czarnogóra	-20,6	-14,6	-15,6	-11,5	-12,4	-10,9	-16,2	-15,7	-17,1	-14,4	-25,9
Macedonia Północna	-2,1	-2,5	-3,3	-1,6	-0,6	-1,9	-2,9	-0,9	-0,1	-3,3	-3,4
Polska	-5,6	-5,4	-4,1	-1,8	-2,6	-0,9	-0,8	-0,4	-1,3	0,5	2,9

Źródło: dane Banku Światowego

W latach 2014-2020 Ukraina miała nadwyżkę lub stosunkowo niewielki deficyt salda obrotów bieżących w porównaniu do większości krajów kandydujących do UE, z wyjątkiem Macedonii Północnej. (tab. 6). Porównując tempo wzrostu PKB na mieszkańca oraz saldo obrotów bieżących badanych krajów widzimy, że relatywnie wolnemu wzrostu dochodu narodowego na mieszkańca Ukrainy w latach 2014-2020 towarzyszyła pewna poprawa bilansu obrotów bieżących, co jest normalnym zjawiskiem w okresach stagnacji czy recesji kraju (Matkowski, Rapacki, & Próchniak, 2014). Ujemna zależność między stopą wzrostu PKB per capita a saldem obrotów bieżących głównie występuje w krajach o niższym poziomie rozwoju gospodarczego (Maciejewski, 2017).

2. Struktura geograficzna handlu zagranicznego Ukrainy i jej zmiany w latach 2010-2021

W celu pokazania tendencji dostosowywania się ukraińskiej gospodarki do rynku unijnego przeanalizujemy zmiany, jakie zaszły w strukturze geograficznej handlu Ukrainy z zagranicą w ciągu jedenastu lat (od 2010 r. do 2021 r.). Jest to ważny okres w rozwoju gospodarczym Ukrainy, w którym odbyły się radykalne zmiany kierunków jej handlu zagranicznego. Aneksja Krymu przez Rosję i zajęcia wschodnich regionów Ukrainy w 2014 r. doprowadziły do zerwania współpracy między tymi krajami w wielu dziedzinach i stopniowego zmniejszenia udziału Rosji w handlu Ukrainy. Ważnym osiągnięciem na drodze europejskiej integracji Ukrainy stało podpisanie w 2014 r. Układu o Stowarzyszeniu między Unią Europejską i jej państwami członkowskimi, z jednej strony, a Ukrainą, z drugiej strony. Od dnia 1 stycznia 2016 r. UE i Ukraina zaczęły tymczasowo stosować umowę o pogłębionej i kompleksowej strefie wolnego handlu (DFTCA) zgodnie z Tytułem IV „Handel i zagadnienia związane z handlem” Układu, a 1 września 2017 r. Układ w pełni wszedł w życie. DFTCA zapewnia preferencyjny dostęp do rynku unijnego dla ukraińskich przedsiębiorstw, co ma na celu intensyfikować współpracę handlową.

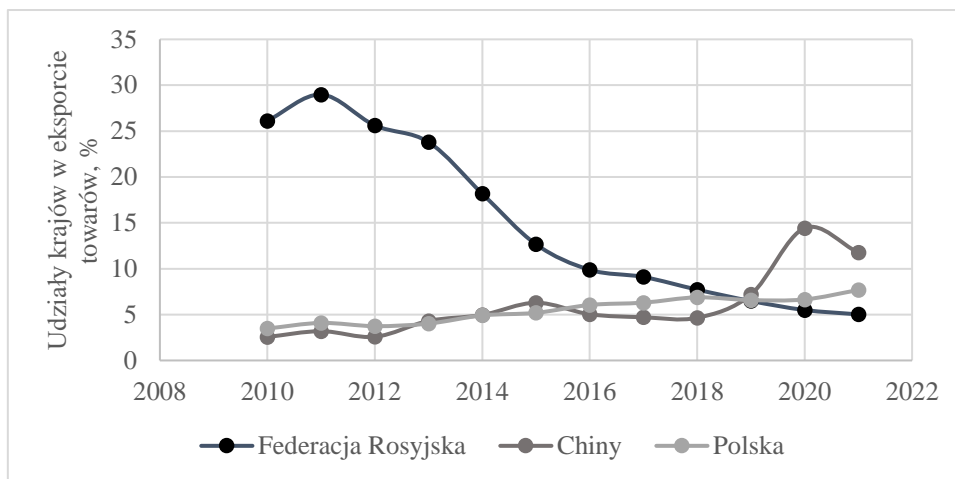
Tablica 7**Udziały głównych partnerów w eksporcie towarów Ukrainy w latach 2010-2021, w %**

Kraje	2010	2014	2016	2020	2021
Federacja Rosyjska	26,12	18,18	9,88	5,5	5,02
Turcja	5,88	6,61	5,64	4,95	6,09
Włochy	4,69	4,58	5,31	3,92	5,1
Białoruś	3,69	3,00	2,48	2,71	2,17
Polska	3,48	4,91	6,05	6,65	7,68
Niemcy	2,92	2,95	3,92	4,21	4,21
Indie	2,77	3,37	5,23	4,01	3,66
Egipt	2,58	5,31	6,23	3,29	2,86
Chiny	2,56	4,96	5,04	14,43	11,76
Węgry	1,67	2,8	2,9	2,57	2,38

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Państwowej Służby Statystycznej Ukrainy

W 2010 r. głównym importerm ukraińskich towarów była Federacja Rosyjska, której udział w eksporcie Ukrainy wynosił 26,12 %. (tab. 7) W tym samym roku udziały innych krajów w eksporcie ukraińskich towarów nie przekroczyły nawet 6 %. Taka silna zależność od jednego partnera utrzymała się i nawet pogłębiła się w 2011 r. Sytuacja ta powoli zaczęła się zmieniać w 2012 r., kiedy udział tego kraju w ukraińskim eksporcie towarów zmniejszył się o 11,58 %. Od 2012 r. Rosja zaczęła tracić na znaczeniu w eksporcie Ukrainy i w 2019 r. spadła na pozycję 3, oddając miejsce 1 Chinom i miejsce 2 Polsce. Największy spadek eksportu ukraińskich towarów do Rosji odnotowano w latach 2013-2015, kiedy jej udział zmniejszył się o prawie o 47 % (z 23,8 % do 12,66 %).

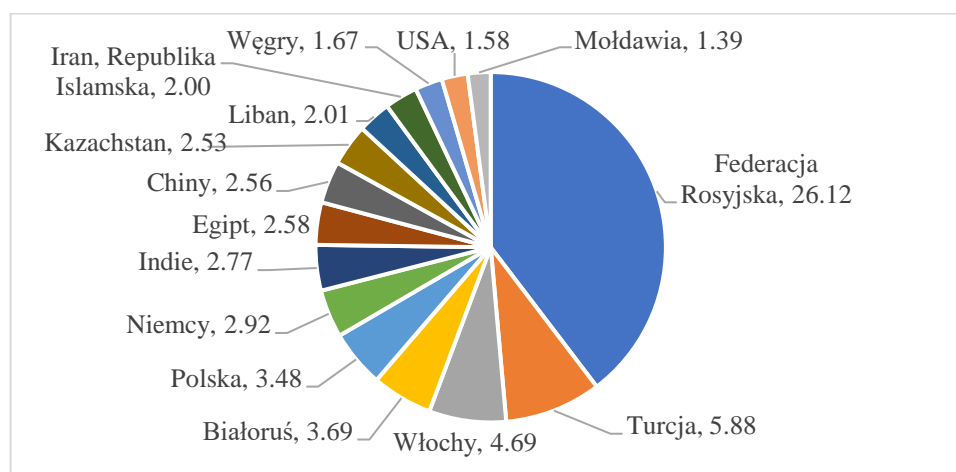
Rysunek 1. Udziały najważniejszych partnerów w eksporcie towarów Ukrainy w latach 2010-2021, w %

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Państwowej Służby Statystycznej Ukrainy

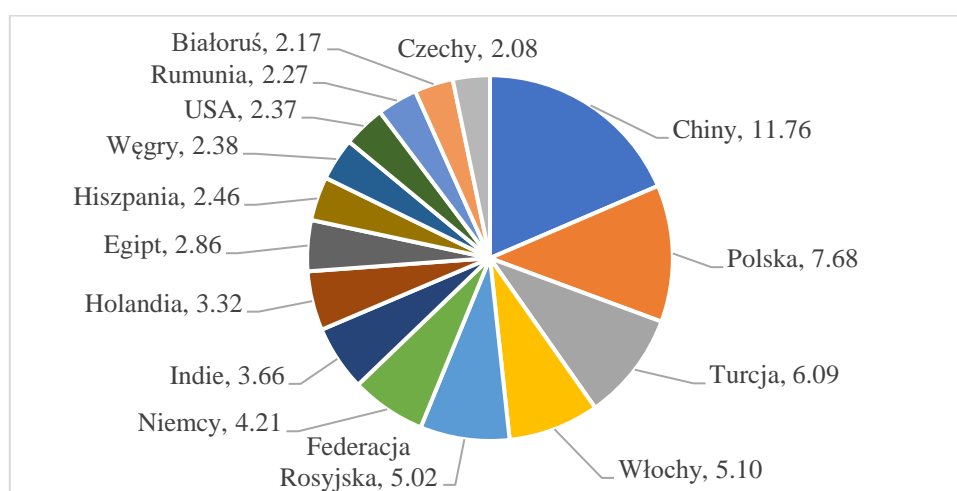
W 2020 r. wśród zagranicznych odbiorców ukraińskich towarów znacząco zwiększył się udział Chin. Ich udział w ukraińskim eksporcie wzrósł o 101 %. W 2021r. na liście głównych importerów ukraińskich towarów znacząco pogorszyło się miejsce Rosji spadek miejsca 3 na 5) na rzecz poprawy pozycji Turcji i 4 Włoch. W tym samym roku Chiny utrzymały pozycję lidera, choć ich udział w ukraińskim eksporcie zmniejszył się o 18,5 % w porównaniu do poprzedniego roku. Z kolei Polska w 2021 r. zwiększyła swój udział w ukraińskim eksporcie o 15,5 % w porównaniu do 2020 r. i tym samym zbliżyła się do Chin.

Rysunek 2. Struktura geograficzna eksportu towarów Ukrainy w 2010 r., w %

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Państwowej Służby Statystycznej Ukrainy

Rysunek 3. Struktura geograficzna eksportu towarów Ukrainy w 2021 r., w %

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Państwowej Służby Statystycznej Ukrainy

W latach 2010-2021 w strukturze geograficznej ukraińskiego eksportu towarów zaszły istotne zmiany (zob. rys. 2 i 3). Jeśli w 2010 r. na liście 15 głównych odbiorców ukraińskich towarów znajdowało się cztery państwa członkowskie UE (Włochy, Polska, Niemcy, Węgry), to w 2021 r. było ich osiem 8 (Polska, Włochy, Niemcy, Holandia, Hiszpania, Węgry, Rumunia, Czechy). Zwiększyły się także udziały wspomnianych państw UE w eksporcie towarów Ukrainy. Dominujące znaczenie w ukraińskim eksporcie miała Polska, która w latach 2010-2021 zwiększyła swój udział blisko o 120 %. W 2021 r. Polska z udziałem w ukraińskim eksporcie na poziomie 7,68 % obroniła pozycję 2 i zbliżyła się do Chin, których udział zmniejszył się z 14,43 % do 11,76 % w latach 2020-2021. W latach 2010-2021 znacząco zwiększyły swój udział w ukraińskim eksporcie towarów Hiszpania (blisko o 207 %), Holandia (blisko o 203 %) oraz Włochy (blisko o 120 %). Jednocześnie udziały Czech, Rumunii, Niemców oraz Węgień wzrosły o 70,82 %, 65,38 %, 44,43 % i 35,58 % odpowiednio. Dowodzi to stopniowe uniezależnienie Ukrainy od Rosji i zmianę kierunku ukraińskiego eksportu, w tym na rzecz UE.

Tablica 8

Udziały głównych partnerów w imporcie towarów Ukrainy w latach 2010-2021, w %

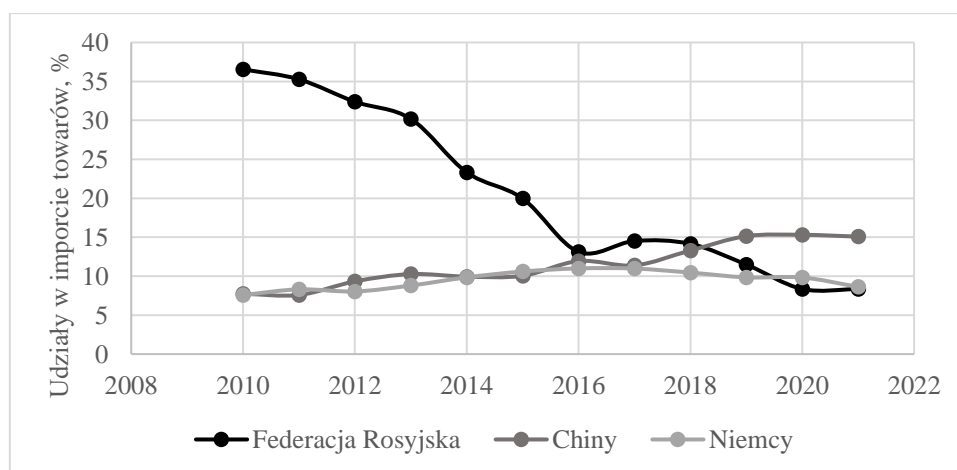
Kraje	2010	2014	2016	2020	2021
Federacja Rosyjska	36,55	23,33	13,12	8,36	8,35
Chiny	7,74	9,94	11,94	15,31	15,08
Niemcy	7,58	9,85	11,0	9,83	8,63
Polska	4,59	5,64	6,86	7,62	6,81

Białoruś	4,23	7,3	7,08	5,29	6,62
USA	2,91	3,54	4,3	5,65	4,58
Włochy	2,29	2,77	3,46	3,92	3,67
Turcja	2,14	2,39	2,8	4,45	4,48
Węgry	2,00	2,69	2,04	2,58	2,16
Francja	1,82	2,33	3,9	2,7	2,42

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Państwowej Służby Statystycznej Ukrainy

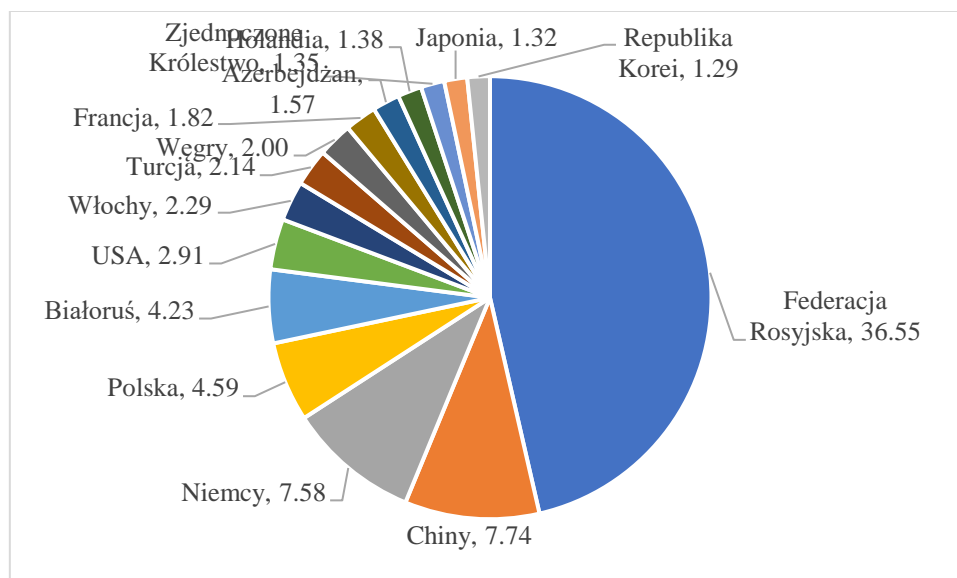
W 2010 r. głównym dostawcą towarów do Ukrainy była Federacja Rosyjska (tab. 8). Jej udział w ukraińskim imporcie był większy niż w eksporcie i wyniósł 36,55 %. W tym roku udziały Chin i Niemców w imporcie towarów do Ukrainy wyniosły 7,74 % i 7,58 % odpowiednio. Z kolei udziały wszystkich pozostałych krajów nie przekroczyły nawet 5 %. Dowodzi to ogromne uzależnienie ukraińskiego handlu od jednego kraju. Jednak w ciągu jedenastu lat Ukrainie udało się znacząco zmniejszyć udział Rosji zarówno w imporcie, jak i w eksporcie towarów. W latach 2010-2021 udział Rosji zmniejszył się z 36,55 % do 8,35 %, czyli blisko o 77 %. W tym samym czasie udział Chin w imporcie towarów Ukrainy znacząco (o blisko 95%) zwiększył się, tj. z 7,74 % do 15,08 %. W 2019 r. Federacja Rosyjska przestała być najważniejszym partnerem handlowym Ukrainy, a jej miejsce zajęły Chiny. Największy, bo z 23,33 % do 13,12 %, spadek importu towarów z Rosji do Ukrainy (zob. rys. 4) nastąpił w latach 2014-2016.

Rysunek 4. Udziały najważniejszych partnerów w imporcie towarów Ukrainy w latach 2010-2021, w %

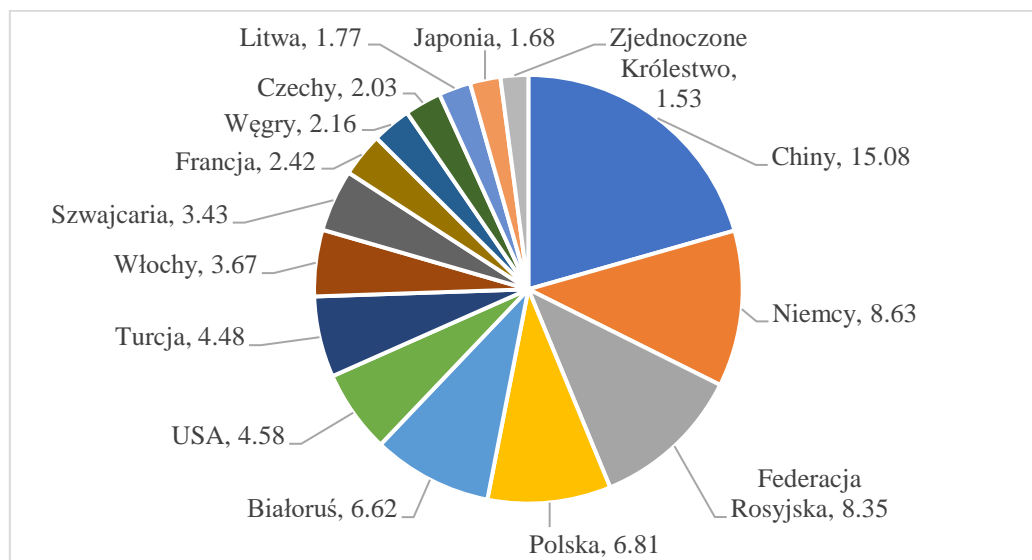
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Państwowej Służby Statystycznej Ukrainy

Rysunek 4. Struktura geograficzna importu towarów Ukrainy w 2010 r., w %

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Państwowej Służby Statystycznej Ukrainy

Rysunek 5. Struktura geograficzna importu towarów Ukrainy w 2021 r., w %

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Państwowej Służby Statystycznej Ukrainy

W 2010 r. spośród 15 głównych partnerów (zob. tab. 9) Ukraina zanotowała nadwyżkę w wymianie towarowej z 5 krajami (Turcją, Włochami, Indiami, Egiptem oraz Rumunią). W

ciągu jedenastu lat sytuacja uległa poprawie i w 2021 r. Ukraina była eksporterem netto już do 9 (Turcji, Włoch, Polski, Indii, Egiptu, Węgier, Rumunii, Holandii oraz Hiszpanii). Uzyskane nadwyżki w 2021 r. w wymianie towarowej z Polską, Węgrami, Hiszpanią oraz Holandią zastąpiły deficyty z 2010 r. W 2021 r. największą nadwyżkę Ukraina odnotowała w handlu z Hiszpanią. Warto też dodać, że w latach 2010-2021 nastąpił wzrost nadwyżek w wymianie towarowej z Indiami, Egiptem i Rumunią. Jednocześnie zwiększył się deficyt w handlu Ukrainy z Białorusią, Niemcami i Stanami Zjednoczonymi.

Tablica 9

Wartości eksportu, importu oraz salda bilansu handlowego Ukrainy z poszczególnymi krajami w latach 2010-2021, w tys. dolarów USA

Kraje	Eksport		Import		Bilans handlowy	
	2010	2021	2010	2021	2010	2021
Federacja Rosyjska	13431881	3414088,0	22198006	6083490,5	-8766125	-2669402,5
Turcja	3026668,7	4142633,7	1298282,2	3260265,2	1728387	882368,5
Włochy	2412347,5	3469269,2	1390271,6	2675493,0	1022076	793776,2
Białoruś	1899198,1	1479567,0	2567588,7	4822980,5	-668391	-3343413,5
Polska	1787225,2	5227413,1	2788809,6	4962500,1	-1001584	264913
Niemcy	1499472,9	2866373,4	4603082	6284374,9	-3103609	-3418001,5
Indie	1426117	2494435,6	680748,6	961379,5	745368,4	1533056,1
Egipt	1327993,7	1944564,0	84182,6	149116,3	1243811	1795447,7
Chiny	1316550,1	8003562,7	4700393,5	10981714,2	-3383843	-2978151,5
Węgry	860084,3	1622073,1	1214630,6	1571028,5	-354546	51044,6
USA	812209	1610459,5	1766757,5	3333257,3	-954549	-1722797,8
Rumunia	705940,8	1543445,3	682195,4	796433,7	23745,4	747011,6
Czechy	626246,2	1414558,4	747929,3	1480804,9	-121683	-66246,5
Holandia	563238,9	2262530,2	837884,5	1012585,8	-274646	1249944,4
Hiszpania	411729,3	1677241,7	468599,4	975882,5	-56870,1	701359,2

Źródło: dane Państwowej Służby Statystycznej Ukrainy

3. Struktura towarowa eksportu Ukrainy do UE i jej zmiany w latach 2012-2021

Zmiany struktury geograficznej handlu zagranicznego Ukrainy, jakie zaszły w ciągu jedenastu lat, nieuchronnie musiały spowodować zmiany w jego strukturze towarowej. W tej części pracy podejmiemy próbę analizy zmian struktury towarowej eksportu Ukrainy na tle zmian struktury towarowej importu zewnętrznego UE. Należy pamiętać, że są dwa podstawowe źródła zmian udziału eksportu produkcji kraju na rynku – poziom konkurencyjności tej produkcji oraz poziom popytu na tę produkcję na rynku. Z jednej strony, wzrost popytu może

powodować zwiększenie obecności na rynku mniej konkurencyjnej produkcji. Z drugiej strony, nie zawsze zwiększenie poziomu konkurencyjności produkcji przyczynia się do wzrostu jej udziału na rynku. Jeżeli popyt na dany towar spada, to jednocześnie z nasilaniem się konkurencji na rynku może zmniejszać się udział produkcji na rynku, której poziom konkurencyjności się zwiększył (Wziątek-Kubiak, 2000). W tym rozdziale spróbujemy pokazać, w jaki sposób struktura towarowa ukraińskiego eksportu dostosowywała się do zmian struktury towarowej popytu importowego UE w latach 2012-2021.

Tablica 10

Wartość eksportu towarów Ukrainy do UE w latach 2012-2021, w mld euro

Grupy towarowe według SITC	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Żywność, napoje i wyroby tytoniowe	2,3	2,1	2,3	2,6	2,3	2,9	3,5	4,1	3,1	3,4
Surowce	3,6	3,5	3,2	3,0	3,4	4,5	4,6	5,7	4,9	7,4
Paliwa mineralne, smary i materiały pochodne	1,5	1,1	1,0	0,5	0,5	0,9	0,6	0,7	0,5	0,9
Chemikalia	0,7	0,5	0,5	0,5	0,4	0,5	0,6	0,7	0,6	1,1
Maszyny, urządzenia i sprzęt transportowy	1,5	1,3	1,4	1,4	1,5	1,9	2,2	2,3	2,2	2,5
Inne wyroby przemysłowe	4,3	4,4	4,3	4,0	4,3	5,1	5,7	5,5	5,0	8,6
Inne towary	0,5	0,6	0,5	0,5	0,4	0,5	0,3	0,2	0,1	0,1
Razem	14,3	13,4	13,2	12,5	12,9	16,2	17,4	19,1	16,3	24,1

Źródło: dane Eurostatu

W latach 2012-2021 wartość ukraińskiego eksportu 5 grup towarowych według klasyfikacji SITC do UE zwiększyła się (tab. 10). W tym samym czasie wartość dostaw jednej grupy towarowej (paliw mineralnych, smarów i materiałów pochodnych) na rynek unijny zmniejszyła z 1,5 mld euro do 0,9 mld euro, czyli o 40 %. W ciągu tych dziewięciu lat największy wzrost wartości ukraińskiego eksportu do UE odnotowano w sektorze surowcowym, czyli blisko o 105 %. Zarówno w 2021 r., jak i w 2012 r., surowce znajdowały się na drugim miejscu pod względem wartości ukraińskiego eksportu do UE. Z kolei liderem ukraińskiego wywozu na rynek unijny były różne wyroby przemysłowe. W latach 2012-2021 wzrost wartości dostaw tej grupy towarowej na rynek unijny okazał się też dość wysoki i wyniósł 100 %. W badanym okresie zauważalny jest również wzrost wartości ukraińskiego

eksportu maszyn, urządzeń i sprzętu transportowego, wyrobów chemicznych i produktów rolno-spożywczych do UE o 66,67 %, 57,14 % i 47,83 % odpowiednio. Przeprowadzona analiza na podstawie wartości eksportu ukraińskich towarów do UE wydaje się niewystarczająca do wyciągnięcia wniosków o dostosowywanie się jego struktury towarowej do popytu importowego na rynku unijnym. Zatem w tablicy 11 zostały pokazane zmiany struktury towarowej eksportu Ukrainy do UE w latach 2012-2021.

Tablica 11

Zmiany struktury towarowej eksportu Ukrainy do UE w latach 2012-2021, w %

Grupy towarowe według SITC	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Żywność, napoje i wyroby tytoniowe	16,08	15,67	17,42	20,80	17,83	17,90	20,11	21,47	19,02	14,11
Surowce	25,17	26,12	24,24	24,00	26,36	27,78	26,44	29,84	30,06	30,71
Paliwa mineralne, smary i materiały pochodne	10,49	8,21	7,58	4,00	3,88	5,56	3,45	3,66	3,07	3,73
Chemikalia	4,90	3,73	3,79	4,00	3,10	3,09	3,45	3,66	3,68	4,56
Maszyny, urządzenia i sprzęt transportowy	10,49	9,70	10,61	11,20	11,63	11,73	12,64	12,04	13,50	10,37
Inne wyroby przemysłowe	30,07	32,84	32,58	32,00	33,33	31,48	32,76	28,80	30,67	35,68
Inne towary	3,50	4,48	3,79	4,00	3,10	3,09	1,72	1,05	0,61	0,41
Razem	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Eurostatu

W latach 2012-2021 największy udział w eksporcie Ukrainy do UE ogółem miały inne wyroby przemysłowe oraz surowce (tab. 11). W badanym okresie te dwie grupy towarowe wykazały wzrost ich udziałów w ukraińskich dostawach na rynek unijny. W latach 2012-2021 udział surowców w eksporcie Ukrainy do UE ogółem zwiększył się z 25,17 % do 30,71 %, czyli o 22,01 %. W tym samym czasie odnotowano wzrost udziału innych wyrobów przemysłowych w ukraińskim eksporcie do UE ogółem o 18,66 %. Z kolei w ciągu dziewięciu lat pozostałe grupy towarowe przedstawione w tablicy 11 wykazały spadek ich udziałów w dostawach Ukrainy na rynek unijny. W analizowanym okresie najbardziej zauważalny jest spadek udziału paliw mineralnych, smarów i materiałów pochodnych w eksporcie Ukrainy do UE ogółem, który wyniósł prawie 65 %. Należy przy tym zauważyć, że pomijając 2021 r., w latach 2012-2020 udziały maszyn, urządzeń i sprzętu transportowego oraz produktów rolno-

spożywczych w ukraińskim wywozie na rynek unijny zwiększyły się o 28,69 % i 18,28 % odpowiednio. Dopiero w 2021 r. nastąpił spadek ich udziałów w eksporcie Ukrainy do UE. Podsumowując wyniki analizy zmian struktury towarowej eksportu Ukrainy do UE wstępnie możemy dojść do wniosku, że w latach 2012-2021 w strukturze ukraińskich dostaw na rynek unijny dominowały surowce oraz produkty nisko przetworzone. Należy zwrócić uwagę, że przedstawiona w tabelicy 11 struktura towarowa eksportu nie jest dość rozbudowana, ponieważ niektóre grupy towarowe łączą kilka sekcji. Na przykład inne wyroby przemysłowe obejmują zarówno towary przemysłowe sklasyfikowane głównie według surowca, jak i różne wyroby przemysłowe (meble, odzież, obuwie i td.).

Patrząc na bardziej rozbudowaną strukturę towarową ukraińskich dostaw na rynek unijny (tablica 12) widzimy, że w 2021 r. Ukraina głównie eksportowała do UE rudy żelaza, miękkie oleje roślinne, wlewki i formy przerobione z żelaza i stali, kukurydzę, wyroby stalowe i żelazne, nasiona i owoce oleiste, urządzenia do dystrybucji energii elektrycznej oraz surówki, żeliwa i materiały pokrewne. Jednocześnie w wymienionych grupach towarowych Ukraina notowała nadwyżkę w handlu z UE. Potwierdza to wysoki stopień koncentracji towarowej ukraińskich dostaw na rynek unijny, gdyż w 2021 r. eksport Ukrainy do UE głównie bazował się na surowcach oraz produktach o niskim stopniu przetworzenia. Z kolei grupy towarowe zintegrowane z globalnymi łańcuchami dostaw wartością dodaną mają znacznie mniejszy udział w ukraińskim eksporcie do UE. Jak widać z tabelicy 12, są to głównie towary z grupy maszyn, urządzeń i sprzętu transportowego według klasyfikacji SITC, w tym urządzenia do dystrybucji elektrycznej, sprzęt gospodarstwa domowego, sprzęt telekomunikacyjny oraz aparatura elektryczna do obwodów elektrycznych. W 2021 r. udział wymienionych towarów w eksporcie Ukrainy do UE wyniósł blisko 7 %.

Tablica 12

Wartości eksportu, importu oraz salda bilansu handlowego Ukrainy z UE według grup towarowych w 2021 r., w mld euro

Grupy towarowe według SITC	Eksport	Import	Bilans handlowy
281 Rudy żelaza i koncentraty	2,9	0,0	2,9
421 Stałe oleje roślinne, miękkie	2,0	0,0	2
672 Wlewki i formy przerobione, z żelaza lub stali	1,7	0,0	1,7
44 Kukurydza (z wyłączeniem kukurydzy cukrowej), niemielona	1,6	0,1	1,5
773 Urządzenia do dystrybucji energii elektrycznej	1,0	0,6	0,4
343 Gaz ziemny, skroplony lub nie	0,6	0,9	-0,3
673 Wyroby stalowe i żelazne	1,5	0,0	1,5
781 Samochody osobowe i pojazdy silnikowe	0,0	1,4	-1,4

222 Nasiona i owoce oleiste	1,3	0,1	1,2
542 Leki	0,0	1,3	-1,3
334 Oleje ropy naftowej inne niż surowe	0,0	1,2	-1,2
671 Surówki, żeliwa i materiały pokrewne	1,0	0,0	1
775 Sprzęt gospodarstwa domowego	0,4	0,5	-0,1
562 Nawozy	0,2	0,6	-0,4
821 Meble i ich części	0,6	0,2	0,4
721 Maszyny rolnicze	0,0	0,7	-0,7
81 Pasze dla zwierząt	0,4	0,2	0,2
772 Aparatura elektryczna do obwodów elektrycznych	0,1	0,5	-0,4
764 Sprzęt telekomunikacyjny	0,2	0,3	-0,1

Źródło: dane Eurostatu

Podobne tendencje wystąpiły również w eksporcie Ukrainy w skali globalnej. W 2021 r. największe udziały w ukraińskim eksporcie towarów ogółem miały rudy żelaza (9,88 %), oleje z nasion (9,17 %), pszenica (8,49 %), kukurydza (8,47 %), półprodukty z żelaza (5,91 %), żelazo walcowane na gorąco (5,13 %), drut izolowany (2,38 %) oraz surówki (2,33 %). W tym roku wymienione towary obejmowały prawie 52 % wartości ukraińskiego eksportu. Należy też dodać, że w tych grupach towarowych Ukraina należy do czołowych eksporterów na rynku międzynarodowym (Observatory of Economic Complexity).

Osiągnięcie konkurencyjnej pozycji Ukrainy na rynku międzynarodowym, w tym rynku unijnym, umożliwia się poprzez rozwinięty eksport, który powinien bazować się przede wszystkim na produktach wysoko przetworzonych. W swoim czasie Polska, Rumunia czy Turcja, które odniosły sukces gospodarczy, eksportowały wiele produktów przetworzonych (na przykład części samochodowe czy elektronikę). W taki sposób kraje te stały się zapleczem produkcyjnym dla rozwiniętych państw (Business Insider Polska, 2022).

Tablica 13

Saldo bilansu handlu zagranicznego Ukrainy z UE w latach 2012-2021, w mld euro

Wskaźniki	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Eksport Ukrainy do UE	14,3	13,4	13,2	12,5	12,9	16,2	17,4	19,1	16,3	24,1
Import Ukrainy z UE	23,3	23,3	16,7	13,7	16,2	19,8	21,5	24,2	23,1	28,3
Bilans handlu zagranicznego Ukrainy z UE	-9,0	-9,9	-3,5	-1,2	-3,3	-3,6	-4,1	-5,1	-6,8	-4,2

Źródło: dane Eurostatu

2012-2021 bilans handlu zagranicznego Ukrainy z UE zostawał ujemny (tab. 13). W 2015 r. odnotowano najniższy poziom ujemnego bilansu handlowego Ukrainy z UE (-1,2 mld euro). Należy też zwrócić uwagę, że w analizowanym okresie ujemny bilans handlu zagranicznego Ukrainy z UE zmniejszył się z -9,0 mld euro do -4,2 mld euro, czyli o 53,3 %.

W ciągu tych dziewięciu lat zauważalny jest szybszy przyrost wartości ukraińskiego eksportu towarów do UE nad importem. W latach 2012-2021 odnotowano wzrost wartości dostaw ukraińskich towarów na rynek unijny z 14,3 mld euro do 24,1 mld euro, czyli o 68,53 %. W tym samym czasie wartość importu Ukrainy z UE zwiększyła się z 23,3 mld euro do 28,3 mld euro, czyli o 21,46 %. Może to być pozytywna tendencja dla Ukrainy w rozwoju handlu zagranicznego z UE.

W celu pokazania popytu importowego na ukraińskie towary na rynku unijnym w tablicy 14 przedstawiono saldo bilansu handlu zewnętrznego UE według grup towarowych SITC w latach 2012-2021. Dane zawarte w tej tablicy pokazują, że w latach 2012-2021 ujemny bilans dotyczył handlu zewnętrznego UE surowcami oraz paliwami mineralnymi, smarami i materiałami pochodnymi. W tym okresie czasu UE jednak udało się zmniejszyć ujemny bilans handlu zewnętrznego paliwami z -395,3 mld euro do -283,3 mld euro, czyli o 28,33 %, chociaż i nadal deficyt handlowy w tym sektorze pozostawał na bardzo wysokim poziomie. Z kolei w tym samym czasie ujemny bilans handlu zewnętrznego UE w sektorze surowcowym zwiększył się z -29,8 mld euro do -35,5 mld euro, czyli o 19,13 %. W latach 2020-2021 deficyt pojawił się również w handlu zewnętrznym UE innymi wyrobami przemysłowymi. Należy też zwrócić uwagę, że w latach 2012-2021 dodatni bilans handlu zewnętrznego UE maszynami, urządzeniami i sprzętem transportowym znacznie zmniejszył się (o 46,18 %). W analizowanym okresie w handlu zewnętrznym UE pozostawała eksporterem netto żywności, napojów i wyrobów tytoniowych oraz wyrobów chemicznych, przy czym nadwyżki handlowe w tych sektorach zwiększyły o 107,83 % i o 68,79 % odpowiednio.

Tablica 14

Saldo bilansu handlu zewnętrznego UE według grup towarowych w latach 2012-2021, w mld euro

Grupy towarowe według SITC	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Żywność, napoje i wyroby tytoniowe	28,1	34,4	33,5	31,9	32,9	36,1	36,3	45,4	53,3	58,4
Surowce	-29,8	-26,5	-25,5	-24,6	-21,7	-26,8	-27,5	-26,4	-26,5	-35,5
Paliwa mineralne, smary i materiały pochodne	-395,3	-356,0	-313,7	-226,1	-179,2	-220,4	-279,0	-259,7	-157,2	-283,3
Chemikalia	109,9	114,0	116,6	126,6	128,9	138,1	151,8	171,7	177,8	185,5

Maszyny, urządzenia i sprzęt transportowy	297,1	316,9	310,7	293,0	275,4	272,9	252,6	232,9	171,9	159,9
Inne wyroby przemysłowe	41,4	52,3	33,0	10,2	8,4	11,6	5,8	11,7	-12,7	-28,2

Źródło: dane Eurostatu

W latach 2012-2021 do dynamicznych popytowo grup towarowych, czyli takich, których udział w imporcie zewnętrznym UE zwiększył się, można zaliczyć prawie wszystkie analizowane grupy towarowe, oprócz paliw mineralnych, smarów i materiałów pochodnych. Z kolei do grup towarowych, których udział w ukraińskim eksporcie do UE (tablica 11) oraz w imporcie zewnętrznym UE zwiększył się w analizowanym okresie, można zaliczyć surowce oraz różne wyroby przemysłowe. Jeśli w latach 2012-2021 wzrost udziału surowców w eksporcie Ukrainy do UE wyniósł 22,01 %, to ich udział w imporcie zewnętrznym UE zwiększył się w znacznie większym stopniu, czyli o 50,33 %. W tym samym czasie udział innych wyrobów przemysłowych w eksporcie Ukrainy do UE oraz w imporcie zewnętrznym UE zwiększył się o 18,66 % i o 38,98 % odpowiednio. Te dwie wspomniane grupy towarowe wykazały dobre zdolności do przystosowania się do dynamicznego przyrostu popytu zewnętrznego na rynku unijnym (tablica 14).

Tablica 15

Udział eksportu Ukrainy w imporcie zewnętrznym UE według grup towarowych w latach 2012-2021, w %

Grupy towarowe według SITC	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Żywność, napoje i wyroby tytoniowe	2,44	2,18	2,33	2,37	2,11	2,55	3,03	3,51	2,72	2,92
Surowce	4,61	4,77	4,49	4,26	5,08	5,75	5,69	7,02	6,15	6,93
Paliwa mineralne, smary i materiały pochodne	0,28	0,23	0,23	0,17	0,21	0,27	0,15	0,19	0,21	0,24
Chemikalia	0,38	0,31	0,30	0,25	0,19	0,21	0,27	0,28	0,27	0,40
Maszyny, urządzenia i sprzęt transportowy	0,35	0,32	0,31	0,27	0,30	0,34	0,37	0,36	0,37	0,38
Inne wyroby przemysłowe	1,18	1,24	1,14	0,96	1,02	1,14	1,22	1,16	1,12	1,64

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Eurostatu

Należy zwrócić uwagę, że nie wszystkie jednak grupy towarowe, których udział w imporcie zewnętrznym UE zwiększył się w latach 2012-2021, zwiększyły także udział w ukraińskim eksporcie do UE. Wśród dynamicznych popytowo grup towarowych udział trzech

grup towarów (żywności, napojów i wyrobów tytoniowych, chemikaliów oraz maszyn, urządzeń i sprzętu transportowego) w ukraińskim eksporcie do UE zmniejszył się o 12,25 %, 6,94% i 1,14 % odpowiednio. Są to jednak nie dość znaczące spadki udziałów wymienionych grup towarowych w eksporcie Ukrainy do UE. Należy przy tym dodać, że w analizowanym okresie zwiększyła się wartość ukraińskiego eksportu żywności, napojów i wyrobów tytoniowych, chemikaliów oraz maszyn, urządzeń i sprzętu transportowego do UE o 47,83 %, 57,14 % i 66,67 % odpowiednio (tablica 10).

Zmiany udziału eksportu Ukrainy w imporcie zewnętrznym UE odzwierciedlają (zob. tab. 16) nie tylko zmiany konkurencyjności ukraińskich towarów, ale także poziom dostosowań struktury towarowej dostaw Ukrainy na rynek unijny do zmian struktury popytu zewnętrznego UE (Wziątek-Kubiak, 2000).

Tablica 16

Udziały eksportu Ukrainy w imporcie zewnętrznym UE w latach 2012-2021, w %

Udziały	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Udział eksportu Ukrainy w imporcie zewnętrznym UE	0,84	0,82	0,81	0,76	0,80	0,92	0,91	0,99	0,95	1,14
Udział eksportu Ukrainy w imporcie zewnętrznym UE z państw europejskich niebędących członkami UE	2,28	2,19	2,24	2,25	2,42	2,76	2,73	3,06	3,11	3,70

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Eurostatu

W analizowanym okresie udział eksportu Ukrainy w imporcie zewnętrznym UE zwiększył się z 0,84 % do 1,14 %, czyli blisko o 36 % (tab. 16). W tym samym czasie wzrost udziału ukraińskiego eksportu w imporcie zewnętrznym UE z państw europejskich niebędących członkami UE okazał się znacznie większym i wyniósł około 62 %. Jeśli w latach 2013-2015 odnotowano spadek udziału ukraińskiego eksportu w imporcie zewnętrznym UE o 7,32 %, to w tym samym okresie udział eksportu Ukrainy w imporcie zewnętrznym UE z państw europejskich niebędących członkami UE zwiększył się o 2,74 %. Widoczny wzrost udziałów ukraińskiego eksportu w imporcie zewnętrznym UE (o 21,05 %) oraz w imporcie zewnętrznym UE z państw europejskich niebędących członkami UE (o 22,67 %) odnotowano w latach 2015-2017. Jeżeli przyjąć, że zmiany udziału towarów na rynku są indykatorem zmian konkurencyjności produkcji, to dane zawarte w tablicy 16 wskazują, że w latach 2012-2021 konkurencyjność ukraińskich towarów na rynku unijnym poprawiła się. Taka poprawa mogła nastąpić w warunkach konieczności dostosowywania się ukraińskich towarów do wymogów rynku unijnego.

W latach 2012-2021 import z UE wszystkich grup towarowych wyodrębnionych na podstawie klasyfikacji SITC zwiększył się (tab. 17). Największy wzrost wartości importu Ukrainy z UE odnotowano w sektorze rolno-spożywczym, czyli o 55,56 %. Jednocześnie zauważalny jest również wzrost wartości importu paliw mineralnych, smarów i materiałów pochodnych, surowców oraz wyrobów chemicznych o 42,11 %, 40 % oraz 24,44 % odpowiednio. Z kolei maszyny, urządzenia i sprzęt transportowy oraz inne wyroby przemysłowe wykazały wzrost wartości ich importu o 16,28 % oraz o 8,93 % odpowiednio. Porównując wartości ukraińskiego eksportu do UE (tablica 10) oraz importu z UE (tablica 17) w latach 2012-2021 widzimy szybszy przyrost wartości eksportu surowców, wyrobów chemicznych, maszyn, urządzeń i sprzętu transportowego oraz innych wyrobów przemysłowych niż wartości ich importu. Jednocześnie wartość ukraińskiego importu produktów rolno-spożywczych oraz paliw mineralnych, smarów i materiałów pochodnych z UE wzrastała szybciej niż wartość ich dostaw na rynek unijny.

Tablica 17

Wartość ukraińskiego importu towarów z UE w latach 2012-2021, w mld euro

Grupy towarowe według SITC	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Żywność, napoje i wyroby tytoniowe	1,8	1,8	1,5	1,1	1,3	1,5	1,8	2,2	2,6	2,8
Surowce	0,5	0,6	0,4	0,4	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7
Paliwa mineralne, smary i materiały pochodne	1,9	2,6	2,0	1,4	1,1	1,7	2,2	2,1	1,4	2,7
Chemikalia	4,5	4,4	3,5	3,0	3,3	3,8	4,1	4,6	4,6	5,6
Maszyny, urządzenia i sprzęt transportowy	8,6	7,9	4,8	4,1	5,8	7,4	7,7	8,9	8,3	10,0
Inne wyroby przemysłowe	5,6	5,6	4,2	3,4	3,9	4,5	4,9	5,3	5,2	6,1
Inne towary	0,4	0,5	0,3	0,3	0,2	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Razem	23,3	23,3	16,7	13,7	16,2	19,8	21,5	24,2	23,1	28,3

Źródło: dane Eurostatu

W latach 2012-2021 Ukraina była eksporterem netto produktów rolno-spożywczych, surowców oraz innych wyrobów przemysłowych. Jednocześnie import wyrobów chemicznych oraz maszyn, urządzeń i sprzętu transportowego z UE był znacząco większy niż ich eksport (tab.18).

Tablica 18

Saldo bilansu handlu zagranicznego Ukrainy z UE według grup towarowych w latach 2012-2021, w mld euro

Grupy towarowe według SITC	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Żywność, napoje i wyroby tytoniowe	0,5	0,3	0,8	1,5	1	1,4	1,7	1,9	0,5	0,6
Surowce	3,1	2,9	2,8	2,6	2,9	3,9	4	5,1	4,3	6,7
Paliwa mineralne, smary i materiały pochodne	-0,4	-1,5	-1	-0,9	-0,6	-0,8	-1,6	-1,4	-0,9	-1,8
Chemikalia	-3,8	-3,9	-3	-2,5	-2,9	-3,3	-3,5	-3,9	-4	-4,5
Maszyny, urządzenia i sprzęt transportowy	-7,1	-6,6	-3,4	-2,7	-4,3	-5,5	-5,5	-6,6	-6,1	-7,5
Inne wyroby przemysłowe	-1,3	-1,2	0,1	0,6	0,4	0,6	0,8	0,2	-0,2	2,5
Inne towary	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	-0,1	-0,2	-0,3	-0,3

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Eurostatu

W latach 2012-2021 największy udział w ukraińskim imporcie z UE miały maszyny, urządzenia i sprzęt transportowy (tab. 19). Był on znacząco większy niż udział innych wyrobów przemysłowych i wyrobów chemicznych. W badanym okresie udziały wyrobów chemicznych oraz maszyn, urządzeń i sprzętu transportowego w ukraińskim imporcie z UE prawie nie zmieniły się. Jednocześnie największy wzrost udziału w imporcie Ukrainy z UE odnotowano w sektorze rolno-spożywczym (prawie o 28 %).

Jeśli w badanym okresie największy udział w strukturze towarowej ukraińskiego eksportu do UE miały surowce oraz produkty nisko przetworzone, to w tym samym czasie strukturę towarową importu Ukrainy z UE cechowała dominacja maszyn, urządzeń i sprzętu transportowego oraz wyrobów chemicznych, czyli produktów o wyższym stopniu przetworzenia (zob. tab. 11 i 19). Dowodzi to, że struktura towarowa ukraińskiego eksportu jest dość słaba, a krajowa produkcja nie jest w stanie sprostać zapotrzebowaniu na produkty przemysłu elektromaszynowego oraz chemicznego.

Tablica 19

Zmiany struktury towarowej importu Ukrainy z UE w latach 2012-2021, w %

Grupy towarowe według SITC	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Żywność, napoje i wyroby tytoniowe	7,73	7,73	8,98	8,03	8,02	7,58	8,37	9,09	11,26	9,89
Surowce	2,15	2,58	2,40	2,92	3,09	3,03	2,79	2,48	2,60	2,47
Paliwa mineralne, smary i materiały pochodne	8,15	11,16	11,98	10,22	6,79	8,59	10,23	8,68	6,06	9,54
Chemikalia	19,31	18,88	20,96	21,90	20,37	19,19	19,07	19,01	19,91	19,79
Maszyny, urządzenia i sprzęt transportowy	36,91	33,91	28,74	29,93	35,80	37,37	35,81	36,78	35,93	35,34
Inne wyroby przemysłowe	24,03	24,03	25,15	24,82	24,07	22,73	22,79	21,90	22,51	21,55
Inne towary	1,72	2,15	1,80	2,19	1,23	2,02	1,86	1,65	1,73	1,41
Razem	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Eurostatu

Struktura towarowa eksportu kraju jest w znacznym stopniu uzależniona od struktury jego gospodarki. Słabość ukraińskiego eksportu, w tym do UE, jest wynikiem przede wszystkim spadku produkcji przemysłowej w Ukrainie. W ciągu tylko trzech lat (2019-2021) udział przemysłu w PKB Ukrainy zmniejszył się z 25,7 % do 20,9 %, czyli prawie o 19 %, podczas gdy w tym samym czasie udział rolnictwa zwiększył się z 8,4 % do 10,8 %, czyli prawie o 29 %. W 2020 r. struktura przemysłu przetwórczego Ukrainy cechowała się dominacją produktów przemysłu spożywczego z udziałem 20,9 % w PKB. Na drugim miejscu uplasowały się produkty metalurgii oraz obróbki metali z udziałem 12,4 % w PKB. Z kolei udziały produktów przemysłu maszynowego oraz chemicznego wyniosły 6,1 % i 2,5 % odpowiednio (Państwowa Służba Statystyczna Ukrainy). Dowodzi to, że struktura ukraińskiej gospodarki coraz bardziej niekorzystnie się zmienia od wysokotechnologicznego przemysłu do mniej produktywnego rolnictwa, co w pewnym stopniu osłabia ukraiński eksport oraz pozycję tego kraju na rynku unijnym.

Uwagi końcowe

W pracy podjęto próbę analizy głównych kierunków zmian i możliwości dostosowywania się ukraińskiej gospodarki, a zwłaszcza jej eksportu, do rynku unijnego w okresie poprzedzającym agresję Rosji na Ukrainę, tj. w latach 2010-2021. W okresie tym na ukraińską gospodarkę, w tym jej handel zagraniczny, wpływały zarówno czynniki globalne (pandemia), jak i polityczne (konflikt z Rosją w wyniku aneksji Krymu i zajęcia wschodnich

terytoriów Ukrainy). Niemniej jednak w tym okresie czasu Ukraina pogłębiła współpracę z UE poprzez podpisanie Układu stowarzyszeniowego i stosowanie umowy o wolnym handlu.

Przeprowadzona analiza porównawcza zmian gospodarki Ukrainy oparta na metodzie „magicznego pięciokąta” dowodzi, iż zmiany te były niezwykle anemiczne. Na rzecz takiej oceny świadczy najniższy poziom PKB per capita Ukrainy wśród analizowanych krajów w 2020 r., który był efektem jego wolniejszego tempa wzrostu w latach 2010-2020 w porównaniu do innych badanych krajów. Wysoka stopa inflacji w Ukrainie, która w większości lat badanego okresu była wyższa niż we wszystkich innych analizowanych krajach, świadczy o nierównowadze gospodarczej w tym kraju. W latach 2010-2020 Ukrainie udało się utrzymać stosunkowo niewysoki poziom bezrobocia. Lepsze wskaźniki bezrobocia miały tylko Polska (w latach 2014-2020) oraz Mołdawia. W latach 2015-2019 choć Ukraina przywróciła równowagę budżetową oraz nieco poprawiła stan obrotów bieżących, to poziom zadłużenia publicznego systematycznie zwiększał się przyczyniając się do bardzo wysokiego poziomu zadłużenia. W sumie w badanym okresie wysoka luka rozwojowa Ukrainy względem innych krajów kandydujących zwiększyła się. W badanym okresie w przemyśle Ukrainy zwiększał się udział produktów rolno-spożywczych, kosztem innych wyrobów przemysłowych.

Pogorszenie relacji z Rosją w wyniku aneksji Krymu oraz powstania republik Donieckiej i Ługańskiej doprowadziło do radykalnych zmian w strukturze geograficznej handlu zagranicznego Ukrainy. Niejako tradycyjnie ukraiński handel zagraniczny był mocno uzależniony od jednego partnera (Rosji). Jednak z upływem czasu udział Rosji znacząco zmniejszył się na rzecz Chin i niektórych państw UE, zwłaszcza Polski i Niemiec. Chociaż w badanym okresie saldo bilansu handlu zagranicznego Ukrainy z krajami UE było ujemne, to ich udział UE w eksporcie towarów Ukrainy wzrastał szybciej niż w imporcie.

Zmianom kierunków handlu zagranicznego Ukrainy, w tym z krajami UE, towarzyszyły zmiany w jego strukturze towarowej. W latach 2012-2021 Ukraina utrzymała udziały eksportowe w sektorze rolno-spożywczym, mimo że w badanym okresie UE była eksporterem netto tych produktów i nadwyżka handlowa zwiększyła się o 107,83 %. Może to świadczyć o zwiększeniu konkurencyjności ukraińskich produktów rolno-spożywczych na rynku unijnym. Na tle zwiększenia popytu zewnętrznego na surowce na rynku unijnym Ukraina również wzmocniła swoje pozycje eksportowe w tym sektorze. Jeśli we wspomnianym okresie nadwyżka handlowa UE w sektorze chemicznym zwiększyła się o 68,79 %, to w tym samym czasie odnotowano spadek nadwyżki w handlu UE maszynami, urządzeniami oraz sprzętem transportowym o 46,18 %. Wskazuje to na problemy z dostosowywaniem się struktury

towarowej eksportu Ukrainy do zmian struktury towarowej popytu importowego UE, a więc także problemy z konkurencyjnością produktów ukraińskich.

Spis literatury

- Babenko, V., Biletska, Y., & Pelyak, H. (2019). Ukraine-EU: economic integration strategy. *Geopolitics under Globalization*, 3(1), 12-23.
- Bank Światowy. Dane statystyczne. <https://www.worldbank.org/en/home>
- Bazhenova, H. (2021). Ukraina: 30 lat bez ZSRR. *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej*, 19(2), 99-123. doi: <https://doi.org/10.36874/RIESW.2021.2.6>.
- Bieńkowski, W. (2000). *Konkurencyjność gospodarki polskiej w przededniu wejścia do Unii Europejskiej, Czy rząd może być bardziej aktywny?* Materiały z konferencji międzynarodowej zorganizowanej w Warszawie 25 listopada 1999 r. „Unia Europejska wobec procesów integracyjnych – wyzwania dla Polski”. Warszawa: WSHiFM.
- Business Insider Polska (2022). *Ukraina dużo biedniejsza niż 30 lat temu. Oto przyczyny jej gospodarczej porażki*. <https://businessinsider.com.pl/gospodarka/przyczyny-ukrainskiej-porazki-gospodarczej/jm8q122>
- Czarny, E., & Śledziwska, K. (2014). Struktura geograficzna i rzeczowa polskiego handlu z zagranicą po dziesięciu latach członkostwa w UE. W M.A. Weresa (red.), *Polska. Raport o konkurencyjności 2014. Dekada członkostwa w Unii Europejskiej* (s. 95-116). Warszawa: Szkoła Główna Handlowa w Warszawie – Oficyna Wydawnicza.
- European Central Bank. Pięć rzeczy, które trzeba wiedzieć o traktacie z Maastricht. https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/25_years_maastricht.pl.html
- European Union law. EUR-Lex. Kryteria przystąpienia (kryteria kopenhaskie). https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=LEGISSUM:accession_criteria_copenhagen
- European Union law. EUR-Lex. Układ o stowarzyszeniu między Unią Europejską i jej państwami członkowskimi, z jednej strony, a Ukrainą, z drugiej strony. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/ALL/?uri=CELEX%3A22014A0529%2801%29>

- Grytsenko, A., Borzenko, O., & Burlay, T. (2021). Achievements and challenges of Ukraine's European Integration. *Journal of European Economy*, 20(3), 518-541.
- Hissa, O. (2014). European Union and European Integration Aspirations of Ukraine: Lost Possibilities and Sceptic Moods. *Historia i Polityka*, 12(19), 57-65.
- Koberska, Z. (2011). Stabilizacja makroekonomiczna Polski na tle strefy euro. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Ekonomia*, 168, 254-265.
- Komisja Europejska. Eurostat. Dane statystyczne. <https://ec.europa.eu/eurostat>
- Kotlorz, D., & Sojka, E. (2017). Wzrost gospodarczy a zatrudnienie w Polsce w latach 1995-2014. *Studia Prawniczo-Ekonomiczne*, 105, 259-275.
- Maciejewski, M. (2010). Analiza konkurencyjności polskiego eksportu do państw Unii Europejskiej. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie*, 837, 65-74.
- Maciejewski, M. (2017). Determinanty salda obrotów bieżących państw Unii Europejskiej. W M. Maciejewski, K. Wach (red.), *Handel zagraniczny i biznes międzynarodowy we współczesnej gospodarce* (s. 399-417). Kraków: Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.
- Maleszyk, P. (2014). Analiza związków produktu krajowego i bezrobocia wybranych krajów OECD w okresie globalnego kryzysu gospodarczego. *Studia Ekonomiczne*, 166, 31-42.
- Matkowski, Z., Rapacki, R., & Próchniak, M. (2014). Porównanie wyników gospodarczych w latach 2004-2013: Polska na tle UE. W M.A. Weresa (red.), *Polska. Raport o konkurencyjności 2014. Dekada członkostwa w Unii Europejskiej* (s. 13-44). Warszawa: Szkoła Główna Handlowa w Warszawie – Oficyna Wydawnicza.
- Międzynarodowy Fundusz Walutowy. Dane Statystyczne. <https://www.imf.org/en/Home>
- Misztal, P. (2010). Oddziaływanie inflacji na wzrost gospodarczy w Polsce w okresie 1991-2009. *Ekonomia i Zarządzanie*, 3, 46-57.
- Mroczek, M. (2022). Ukraina – handel w cieniu wojny. Obserwator Finansowy.pl. <https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/trendy-gospodarcze/ukraina-handel-w-cieniu-wojny/>
- Observatory of Economic Complexity. Dane statystyczne. <https://oec.world/>
- Pacho, W., & Garbicz, M. (2008). *Wzrost gospodarczy a bezrobocie i nierówności w podziale dochodu*. Warszawa: SGH w Warszawie.

- Panukhnik, O. (2016). New Regional Structural Policy of Ukraine in Terms of EU Integration. *Barometr regionalny*, 14(1), 63-68.
- Państwowa Służba Statystyczna Ukrainy. Dane statystyczne. <https://ukrstat.gov.ua/>
- Phillips, A.W. (1958). A Relation between Unemployment and the Rate of Change of Money Wage Rates in the United Kingdom 1961-1957. *Economica*, 100(25), 282-299.
- Pidorycheva, I. (2021). Ukraine's European integration in the field of research and innovation: state, challenges, acceleration measures. *Journal of European Economy*, 20(4), 678-699.
- Pilarska, Cz. (2017). Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki polskiej na tle nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej. *Zeszyty Naukowe / Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie. Seria Specjalna, Monografie*, 251, 102-131.
- Polan, W. (2015). Główne tendencje w handlu zagranicznym nowych państw członkowskich (UE-10) po akcesji do Unii Europejskiej, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie*, 10(946), 21-36.
- Savelyev, Y., Lyzun, M., Kuryliak, V., & Lishchynskyy, I. (2021). Economic Integration of the Visegrad Four and Ukraine in the Context of Historical Narratives and Global Challenges. *European Journal of Sustainable Development*, 10(2), 44-58.
- Siudek, T. (2014). Dług publiczny jako zagrożenie dla wzrostu gospodarczego krajów na świecie. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie*, 8(932), 125-140.
- Sologub, I. (2022). Ukraine's Eu Integration: A Long Way Home. *Intereconomics*, 57(4), 218-224. <https://www.intereconomics.eu/pdf-download/year/2022/number/4/article/ukraine-s-eu-integration-a-long-way-home.html>
- Soroka, S. (2022). Economic Consequences of the Realisation of the EU-Ukraine Association Agreement. *Środkowoeuropejskie Studia Polityczne*, (2), 125-159.
- Stankiewicz, W. (2013). Proces integracji Ukrainy z Unią Europejską. *Nowa Polityka Wschodnia*, 2(5), 27-53.
- Stoika, V. (2020). Problems of Ukraine's integration into the European Union. *Scientific Papers of Silesian University of Technology. Organization and Management Series*, 146, 469-486.
- Wziątek-Kubiak, A. (2000). Dostosowywanie eksportu Polski, Czech i Węgier do zmian importu Unii Europejskiej. Materiały z konferencji międzynarodowej zorganizowanej w

Warszawie 25 listopada 1999 r. „Unia Europejska wobec procesów integracyjnych – wyzwania dla Polski”. Warszawa: WSHiFM.

Żabiński, A. (2020). Wykorzystanie deficytu budżetowego w stabilizacji wzrostu gospodarczego. W M. Sosnowski (red.), *Problemy finansów w obliczu przemian rozwojowych i niepewności* (s. 67-75). Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.